

«بسمه تعالی»

«الگوی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر عفاف و حجاب»

چکیده

شیوع رفتارهای بی‌عفتی، بدحجابی و حتی بی‌حجابی، از سوی برخی هنجارشکنان که با تحریک و حمایت دشمنان برای هدف قرار دادن اصل نظام اسلامی شکل گرفته است، باعث تخریب و تغییر رفتار در بین برخی از اقشار جامعه شده است؛ هدف این پژوهش ارائه الگوی سبک زندگی مبتنی بر عفاف و حجاب است. روش انجام پژوهش تکاملی بوده و به لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت، اکتشافی هدفمند در چارچوب نظری منویات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) می‌باشد. تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده نسبت به ابعاد و مؤلفه‌های وصفی الگو انجام می‌شود؛ بر اساس الگوی وصفی و با عینیت، به تعیین الگوی موضوعی می‌انجامد. اعتباریابی الگو توسط نرم‌افزار SPSS و روایی الگو ترسیم شده از آزمون روایی همگرایی در نرم‌افزار SmartPls ۱۲ با تایید نهایی ۴۰ نفر از خبرگان انجام می‌گیرد. یافته‌ها و نتایج این الگو شامل مفاهیم اصلی می‌باشند که سه رکن اصلی عفاف، حجاب و امنیت تشکیل را داده و هر کدام از این سه رکن در سه سطح ارتباط با فرد، ارتباط با خانواده و ارتباط با اجتماع، و نتایج آن‌ها که خودسازی، دگرسازی و محیط‌سازی (جامعه‌سازی) می‌باشند ضرب شده و با ایجاد این ارتباط‌ها ۲۷ متغیر اولویت‌بندی شده حاصل می‌شود. با بهره‌گیری از الگوی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر عفاف و حجاب که ابتدا با تربیت و آموزش فرد در خانواده آغاز می‌شود و سپس این افراد با تشکیل جامعه درهای نفوذ فرهنگی دشمن را می‌بندند.

واژه‌های کلیدی

عفاف، حجاب، امنیت، سبک زندگی.

"Islamic lifestyle model based on chastity and hijab"

Abstract

The prevalence of immoral, indecent and even non-veiled behavior by some norm-breakers, which has been formed with the instigation and

support of enemies to target the principle of the Islamic system, has caused destruction and change in behavior among some sections of the society. This is the problem of the current research, which is done with the aim of presenting a lifestyle model based on chastity and hijab. The method of conducting the research is evolutionary and in terms of practical purpose and in terms of nature, it is purposeful discovery in the theoretical framework of Imam Khamenei's (Madazla Al-Ali) menu. The analysis of the collected information is done according to the dimensions and descriptive components of the model; Based on the descriptive model and with objectivity, it leads to the determination of the subject model. Validation of the model is done by SPSS software and validity of the model drawn from convergence validity test in SmartPls^{۱۲} software with final approval of ۴۰ experts. The findings and results of this model include the main concepts that form the three main pillars of chastity, hijab, and security, and each of these three pillars are at three levels of communication with the individual, communication with the family, and communication with the community, and their results that Self-improvement, change and environment (socialization) are multiplied and by creating these relationships, ۲۷ prioritized variables are obtained. By taking advantage of the Islamic lifestyle model, the doors of the enemy's cultural influence in the individual, family and society will be closed.

Keywords

Chastity, hijab, security, lifestyle.

مقدمه

امروزه کشورهای ظالم و غاصب برای دست اندازی بر سایر کشورهای به دنبال کم هزینه ترین راه برای تحقق مقاصد پلید خود هستند؛ از بین این روش ها نفوذ فرهنگی با هدف تغییر فرهنگ و نوع تفکر در سطح زندگی آنان در جهان بسیار شیوع پیدا کرده است. در یک نگاه کلی و در نسبت انسان، دنیا و جهان آخرت، سه نوع سبک زندگی کلی را می توان برای انسان متصور شد. نخست: سبک زندگی راهبانه که در آن، ترک دنیا و لذایذ آن اساس اندیشه را تشکیل می دهد؛ این نگاه را شاید در غرب دوران قبل از رنسانس بتوان به صورت جدی مشاهده کرد. سبک زندگی دوم: سبک فلسفی کامجویانه از دنیاست که هیچ اعتقادی به آخرت ندارد؛ هدف انسان را کامجویی از دنیا قلمداد می کند و شاید سبک زندگی حاکم بر غرب کنونی همین دیدگاه باشد. دیدگاه سوم: دیدگاه اسلامی است که هم دنیا و هم آخرت را توأمان مد نظر دارد، و یکی را پلی برای رسیدن به دیگری

قلمداد می‌کند (شریعتی، ۱۳۹۱: ۱۰)؛ آنان مخاف صدرصد دیدگاه سوم که اسلامی می‌باشد هستند، و تمام تلاش خود را برای تغییر و حتی محو نمودن این سبک از زندگی را در برنامه‌های دشمنی خود با کشورهای مسلمان در دستور کار دارند. از این میان دو مؤلفه عفاف و حجاب اگرچه یک حکم فردی و مقوله‌ای دینی، اخلاقی و معرفتی هستند اما مؤلفه‌های چند بعدی با آثاری اجتماعی، فرهنگی و سیاسی دارند؛ از اینرو شناخت باطن، ماهیت و فلسفه حجاب مهم و قابل بیان است (بهمنی، زینب: ۱۴۰۲). حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) «یکی از سیئات تمدن مادی، حرکتی که در مورد زن انجام دادند گناه بزرگی که تمدن غرب در مورد جنس زن مرتکب شده است، نه به این زودی قابل پاک شدن است، نه به این زودی قابل جبران شدن است، حتی نه به آسانی قابل بیان کردن» معرفی نموده‌اند (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۰۲/۱۱). از آن جایی که مسئله عفاف و حجاب نیاز ضروری و اساسی در سبک زندگی برای حفظ امنیت فردی، امنیت خانوادگی و امنیت اجتماعی مورد توجه بوده، و از جمله مسائل مهمی که جامعه اسلامی ما را با آسیب جدی روبرو ساخته، رفتار هنجارشکنانه‌ای است، که در زمینه عفاف و حجاب از سوی عده‌ای از افراد با جهت‌دهی از سوی دشمنان اسلام ما شاهد آن هستیم؛ از جمله این اقدام‌های نامتعارف و ضد دینی و همسویی با غرب، عدم توجه به حد و مرز ارتباط با نامحرمان در مکان‌های عمومی، پوشش‌های نامناسب و مضموم برخی از آنان اعم از مؤنث و مذکر به خصوص قشر مؤنث در طیف‌های مختلف سنی و بیشتر در بین قشر جوان می‌باشد؛ البته خوب می‌دانیم که در عصر کنونی این هنجارشکنی‌ها و هدایت‌های این قبیل اشخاص از سوی مخالفان دین اسلام و جامعه اسلامی، در عرصه سیاسی اتفاق تازه و بی‌سابقه‌ای در طول عمر با برکت انقلاب اسلامی ایران نبوده و نیست، چرا که در نگاه معظم له: «تمام هنر دشمن چیزی جز دشمنی نیست» (بیانات امام خامنه‌ای: ۱۳۸۳/۰۹/۱۱). بنابراین برای در امان ماندن کشور از گزند این آسیب‌ها که اصل نظام را هدف قرار می‌دهند، نیازمند طراحی الگویی بر اساس روش تکاملی که در آن با ایجاد ارتباط میان سه تا رکن، سه تا نوع و سه تا آثار مرتبط با هم هستیم تا خود، خانواده و جامعه (محیط) را ذیل چتر دین مبین اسلام با رویکرد خودسازی، دگرسازی و ساخت محیط زندگی با تنظیم روابط بین آن‌ها و رعایت

عفاف و حجاب به منظور امنیت‌سازی صیانت نماییم. این در حالی است که کشور ما در گام دوم انقلاب درصدد ارائه الگویی نوین در عرصه‌ی تمدن اسلامی به جهانیان است. این پژوهش فاقد فرضیه بوده و به دنبال یافتن پاسخی برای سؤال «الگوی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر عفاف و حجاب چگونه است؟ برای تحقق امنیت برای فرد، خانواده و جامعه هست.

پیشینه‌شناسی و ادبیات نظری پژوهش

پیشینه‌شناسی

خدادادی سنگده (۱۳۹۵)، در پژوهش خود با عنوان «تأثیر عملکرد خانواده در پیش‌بینی حجاب زنان»، این پژوهش با هدف بررسی و مقایسه عملکرد خانوادگی در افراد با حجاب برتر، حجاب معمولی و حجاب ضعیف صورت گرفت. جامعه آماری پژوهش عبارت بود از تمامی دختران و زنان بالای ۱۵ سال کشور که ۲۸۶۸ نفر از آنها به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. نتایج نشان داده که تفاوت معناداری بین عملکرد خانواده و نوع حجاب وجود دارد.

احمدی (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان «نهاد خانواده، سبک زندگی و گرایش به حجاب» پژوهش با رویکردی جامعه‌شناختی به بررسی رابطه سبک‌های زندگی مدرن و سنتی با گرایش به حجاب، به صورت پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته با حجم نمونه ۴۰۰ نفر در بین دختران و زنان ۱۵ تا ۶۴ ساله کلان‌شهر تبریز انجام شده که یافته‌ها نشان داد که میزان گرایش به حجاب در دختران و زنان با سبک زندگی سنتی در حد بالا و در افراد با سبک زندگی مدرن در حد پایین و در افراد دارای سبک زندگی تلفیقی (سنتی و مدرن) در حد متوسط است.

ملایی (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «حجاب و حجاب‌گریزی با رویکرد مهندسی فرهنگی - انتظامی (مورد مطالعه شهر سنج» در این پژوهش، هر چه حجاب‌مبنایی برای گسترش عفاف و تحقق امنیت باشد، حجاب‌گریزی با ناامنی توافق حاصل می‌نماید. حجاب‌گریزی یکی از مشکلاتی است که راه حل فوری ندارد، یعنی نیاز به نهادینه کردن فرهنگی دارد. حجاب را در

چارچوب تشدید مجازات عملیاتی کردن، نهادینه کردن اجباری است که تغییر ساختاری در این زمینه را به تاخیر خواهد انداخت. حجاب‌گریزی اگر گسترش یابد به بدحجابی و بی-حجابی تبدیل می‌گردد که در نهایت با امنیت اجتماعی رابطه معکوسی خواهد یافت. کاظمی سهلوانی (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «عفاف و حجاب و نقش آنها در امنیت اجتماعی از منظر قرآن» با رویکردی و حیانی و تمسک به قرآن کریم با محوریت کلام فاطمی به اهمیت و ضرورت حجاب از دیدگاه دین مبین اسلام می‌پردازد.

نقاط اشتراک:

پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌های مرتبط تنها از نظر بیان اهمیت و ضرورت پرداختن به این موضوع در سبک زندگی اسلامی و ادبیات نظری (عفاف و حجاب) اشتراک‌هایی از نظر مفهوم‌شناسی دارد.

نقاط افتراق:

در بیان نقاط افتراق پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌های مرتبط هیچ کدام از پیشینه‌ها تا کنون با چنین الگویی به نقش و جایگاه عفاف و حجاب در تحقق امنیت در سبک زندگی اسلامی نپرداخته‌اند.

ادبیات نظری

الگو مهندسی

واژه الگو^۱ به معانی انگاره، شکل و نمونه، قالب، طرح، منوال و نقش در نظر گرفته شده است. این واژه در معانی متعددی به کار رفته است. در تعریفی ساده از الگو می‌توان گفت؛ الگو یا مدل، نمایش نظری و ساده شده از جهان واقعی می‌باشد (دهقان، ۱۳۸۶: ۶۵). الگو نظام نظری به هم پیوسته‌ای است که برای تشریح پدیده‌های جهان و ارائه ارتباط متقابل چنین پدیده‌هایی به کار می‌رود. الگو ابزار تجرید پدیده‌های جهان است که می‌تواند از مقداری از با اهمیت‌ترین عناصر تشکیل‌دهنده و علل پدیدآورنده پدیده‌های طبیعی، اجتماعی، فرهنگی، سازمانی، اقتصادی و صنفی را شناسایی، تفکیک و طبقه‌بندی کند، سپس برای عرضه سیاست‌ها، به تعمیم شناخت حاصل بپردازد. الگوها نه تنها عامل

^۱ Pattern

تسهیل درک کار یک نظام به حساب می‌آیند، بلکه در ارزیابی اثرات و پیامدهای مداخله‌گر گوناگون نیز کارسازند (حمیدی‌زاده، ۱۳۸۶: ۴). الگو مهندسی یک نظام نظری به هم پیوسته است که با مهندسی فرآیند بازطراحی، اصلاح و ارتقاء شئون و مناسبات نظام‌های فرهنگی کشور را بر اساس فرهنگ مهندسی شده با توجه به شرایط، ویژگی‌ها و مقتضیات ملی و جهانی نشان می‌دهد (نقشه مهندسی فرهنگی کشور، فصل کلیات، ص ۱۷). کارکرد الگو عبارت است از کوشش برای ساده‌تر کردن و آسان‌تر فهماندن واقعیت از طریق تنظیم عناصر و وارد کردن نظم در آن‌ها؛ الگو، باید دارای سه خصوصیت عمده باشد:

- ۱) ساخت مشخصات یک نظام را نمایش می‌دهد و از عناصر متعددی تشکیل یافته که تغییر در هر یک از این عناصر، باعث تغییر در سایر اجزا می‌شود.
- ۲) برای هر الگوی مفروضی باید امکان ترتیب دادن سلسله تغییراتی باشد؛ که منتج به گروهی از الگوهایی از همان نوع شود. بدین ترتیب خصوصیات بالا امکان این پیش‌بینی را به ما می‌دهد که بدانیم هر گاه یک یا چند عنصر الگو دچار تغییرات مشخصی شوند، الگو، چگونه واکنش نشان خواهد داد.
- ۳) الگو باید چنان ساخته شود که بلافاصله تمام پدیده‌های مشاهده‌شده را قابل فهم سازد. از سوی دیگر تعریف الگوها باید صریح و جامع باشد تا عملیات ریاضی روی آن‌ها امکان‌پذیر شود؛ ساخت الگوها نیز به هیچ وجه نباید پیچیده باشد. (توسلی، ۱۳۶۹: ۱۴۲)

سبک زندگی اسلامی

مفاهیمی مانند: عینیت و ذهنیت، فرهنگ و جامعه، فرهنگی عینی و ذهنی، صورت شکل و محتوا، رفتار و معنا، نگرش، ارزش و هنجار، اخلاق و ایدئولوژی، سنت و نوگرایی، شخصیت و هویت فردی و جمعی، وراثت و محیط، فردیت و عمومیت، خلاقیت و بازتولید، تولید و مصرف، طبقه و قشربندی اجتماعی، زیبایی‌شناسی و نیاز، منزلت و مشروعیت و... بدون شناخت این روابط، درک درستی از سبک زندگی به دست نخواهد آمد (مهدوی کنی، ۱۳۸۷: ۴۶). سبک زندگی اسلامی عبارت است از مجموعه منظم، روشمند و هدفمندی از رفتارهای معطوف به ابعاد هنجاری و معنایی زندگی انسان که جنبه‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی و حتی سازمانی را هم‌گرا کند (کریمی خوشحال، ۱۳۹۹: ۱۷).

این پژوهش از نوع اکتشافی و دارای نوآوری در روش بوده که از روش تکاملی بهره می‌برد. در مفاهیم، مؤلفه‌های سه بعد یک موضوع شناسایی شده و با ضرب در قالب جدول ماتریس، مؤلفه‌ها به یکدیگر مرتبط شده، و نسبت بین ابعاد مشخص می‌شود. در این حالت گفته می‌شود که ابعاد به یکدیگر متقوم شده‌اند. این روش در تکثیر مفاهیم را اصطلاحاً «تعمیم» می‌نامند. **مثال:** « A, B, C » را ابعاد یک موضوع فرضی و « a_1, a_2, a_3 » را مؤلفه‌های بعد A ، « b_1, b_2, b_3 » را مؤلفه‌های بعد B ، « c_1, c_2, c_3 » را مؤلفه‌های بعد C در نظر می‌گیریم. در قالب جدول ماتریس به صورت ذیل ابعاد به هم متقوم می‌شوند.

a_3			a_2			a_1			A B C
b_3	b_2	b_1	b_3	b_2	b_1	b_3	b_2	b_1	
$a_3 b_3$	$a_3 b_2$	$a_3 b_1$	$a_2 b_3$	$a_2 b_2$	$a_2 b_1$	$a_1 b_3$	$a_1 b_2$	$a_1 b_1$	c_1
c_1	c_1	c_1	c_1	c_1	c_1	c_1	c_1	c_1	۱
$a_3 b_3$	$a_3 b_2$	$a_3 b_1, c_2$	$a_2 b_3$	$a_2 b_2$	$a_2 b_1$	$a_1 b_3$	$a_1 b_2$	$a_1 b_1$	c_2
c_2	c_2		c_2	c_2	c_2	c_2	c_2	c_2	۲
$a_3 b_3$	$a_3 b_2$	$a_3 b_1$	$a_2 b_3$	$a_2 b_2$	$a_2 b_1$	$a_1 b_3$	$a_1 b_2$	$a_1 b_1$	c_3
c_3	c_3	c_3	c_3	c_3	c_3	c_3	c_3	c_3	۳

(جدول شماره ۱- روش ایجاد الگوی وصفی (پیروزمند: ۱۳۸۹))

در تعریف، اوصاف موضوع که از روش تعمیم به دست آمده در وضعیت موجود با وضعیت مطلوب در قالب جدولی خاص تعریف می‌شوند؛ یعنی منزلت آن‌ها مشخص می‌شود. در این قسمت از روش «تخصیص» استفاده می‌شود، و به هر مفهوم، جایگاه و منصب یا به عبارتی «تعریف» ویژه‌ای اختصاص می‌دهد. در مثال فوق اگر چه جدول ماتریس است و جدول تعریف نیست، اما اجمالاً هر خانه در جدول ماتریس بیان یک منزلت است که نسبت به هم اولویت‌بندی دارند. در جدول فوق اصطلاحات بلوک مربوط به a_1 نسبت به اصطلاحات بلوک مربوط به a_2 و اصطلاحات بلوک مربوط به a_2 نسبت به اصطلاحات بلوک a_3 از اولویت بیشتری برخوردارند. همچنین سطر اول نسبت به سطر دوم و سطر دوم نسبت به سطر سوم از

اولویت و اهمیت بیشتری برخوردارند. در مورد اولویت‌بندی ستون‌ها، از سمت راست به چپ از اولویت و اهمیت کاسته می‌شود. در ارزش‌گذاری اصطلاحات، خانه‌های ستون اول در اولویت هستند، سپس ستون دوم و... ستون نهم. بنابراین اصطلاح a_1, b_1, c_1 دارای بالاترین منزلت، a_2, b_2, c_2 دارای منزلت بعدی و... a_n, b_n, c_n دارای پایین‌ترین منزلت است. در معادله، تصرف و تغییر برای رسیدن از موجود به مطلوب صورت می‌گیرد. اما در جهان خارج کیفیت و کمیت، بُعد همدیگر هستند و لذا هیچ کیفیتی نیست که بدون بهره‌ای از کمیت خاص، تحقق یافته باشد؛ و هرگونه تصرف در حقیقت در کم صورت می‌گیرد که منجر به تغییر در کیف می‌شود. بنابراین محقق باید بتواند هر کیفیتی را متقوم به کمیت متناسب آن عرضه و مدل‌سازی کند (پیروزمند، ۱۳۸۹). در این پژوهش با ایجاد ارتباط میان سه تا رکن، سه تا نوع و سه تا آثار به ۲۷ متغیر مرتبط با هم دست خواهیم یافت. از مزیت‌های طراحی الگوی سبک زندگی با روش تکاملی می‌توان گفت حلقه مفقوده پژوهش در علوم انسانی می‌باشد، و نوآوری روشی دارد. بر خلاف سایر روش‌ها این روش تلاش می‌کند تا سه بردار (وحي-عقل-تجربه) را به شکل قاعده‌مندی با هم ترکیب نماید، و از ترکیب آن‌ها یک الگو تولید نماید؛ و آن منطقی که می‌تواند به عنوان روش تحقیق در علوم انسانی اسلامی مدعی باشد، که بتواند نشان دهد که قدرت جریان بخشی اراده الهی را در گمانه‌زنی پژوهش دارد، و این دقیقاً نقطه کانونی و هسته سخت تحول در پژوهش کشور است (حکمت‌آرا، ۱۴۰۱: ۲۲۲).

چگونگی خروجی گرفتن از سه بردار (وحي-عقل-تجربه):

(وحي): در ساخت الگوی سبک زندگی اسلامی (عفاف-حجاب-امنیت)، ملاک معیارهایی است که از وحي یا نایب مناب وحي می‌باشند.

(عقل): عقل در مدل‌سازی مفهومی به کمک شکل‌دهی این معیارها آمده است، چرا که روش تکاملی برخلاف روش‌هایی که آن‌ها به عناوین کلی برگرفته از مضامین جزئی، ابعاد می‌گویند، اما روش تکاملی چنین نیست و حال آن‌که از نظر این روش به آن‌ها بعد گفته نمی‌شود، و در این روش بعد یعنی وصف جاری. محقق در هر موضوعی که وارد می‌شود،

ابعاد (زمان - مکان - نسبت بین زمان و مکان) و (ارکان - انواع - آثار) که برگردان زمان، مکان و نسبت بین آنهاست؛ ابعاد را در تضارب با موضوع قرار می‌دهد و سپس گمانه‌زنی ملامت‌مند می‌نماید. در نتیجه‌گیری به محقق کمک خواهد نمود، تا محقق بتواند یک نوع اولویت‌بندی بین مولفه‌ها و ابعاد ایجاد نماید، یعنی بعد زمان از بعد مکان مهم‌تر است و بعد مکان از کارآیی (آثار) (پیروزمند، ۱۳۹۴).

(تجربه): عینیت این گونه خود را نشان می‌دهد که ابتدا باید واقعیت را به درستی بشناسیم. یعنی سه بعد مکان - زمان و نسبت بین آنها را بشناسیم. علاوه بر آن عینیت در بین مضامین کلی و تفکیک شده مجدد به طور تخصصی با توجه به ابتلائات متعلق به کدام از این‌ها می‌باشد، و با یک غربالگری شکل می‌گیرد. و این اختصاص به سبک زندگی دارد. برای تجربه ما دو تا کار مهم داریم: اول: در مرحله اکتشاف ابعاد و مولفه‌ها را مختص به سبک زندگی اسلامی (عفاف - حجاب - امنیت) را از مجموعه‌های کلی سبک زندگی استخراج می‌کنیم. دوم: در قالب اعتباریابی بر اساس ذهنیت افرادی که تجربه درستی دارند (خبرگان) و به صورت عینی در این عرصه‌ها تحقیق و تجربه کسب نموده‌اند، در معرض دید و نظر آنها قرار داده و نظر کارشناسی آنها را اخذ می‌کنیم (حکمت‌آرا، ۱۴۰۱: ۲۲۳).

ایجاد الگوی وصفی: در این نوع از الگوسازی برخلاف سایر الگوهای طراحی شده توسط محققین، برای دست‌یابی به الگو از نظر توجه همزمان به داده‌های کمی و کیفی از نوع روش تحقیق‌های ترکیبی به حساب می‌آید؛ یعنی از خصوصیت هر دو رویکرد کمی و کیفی برخوردار است. اساس این روش این گونه است، که براساس یک مبنای پایه به یک الگوی پایه می‌رسیم، با این الگو پایه سراغ عینیت‌ها رفته و الگوسازی می‌کنیم؛ به عبارتی برای ایجاد الگو (چه مفهومی و چه موضوعی)، گمانه‌زنی براساس الگوی پایه و با توجه به ادبیات موجود موضوع پژوهش انجام می‌گیرد. و از آنجا که هم برای شناسایی ابعاد و مؤلفه‌ها و هم برای شناسایی نظام موضوعات به عینیت و ادبیات موضوع مراجعه می‌شود، این روش تحقیق جنبه کیفی دارد؛ در این دستگاه فکری، قدرت هماهنگ‌سازی و ارتباط‌بخشی بین حوزه‌های مختلف دانش (نقلی، عقلی، تجربی) را در بر دارد (همان‌منبع).

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل تحقیق

در چارچوب نظری مقام معظم رهبری^(مدظله العالی): «معارف اسلامی، اصطلاح عقل معاش در مفهوم جامع خود، مترادف مفهوم سبک و فرهنگ زندگی است،... که در روایات از آن سخن رفته است. این موضوع در حقیقت «نرم افزار تمدن اسلامی» است. معظم له دو سبک کلی را برای زندگی تعریف کرده‌اند: «سبک زندگی غیر توحیدی، که در آن تعالیم مکاتب مادی در صدر است و مفاهیم مصرف‌گرایی، لذت‌گرایی و عرفی بودن دین حاکم است و سبک زندگی توحیدی، که در آن دستورات الهی در صدر است (همان منبع). ایشان بر فکر و تامل و دقت در کیفیت دادن به حیات انسان تاکید دارند. «برای این که ما بتوانیم به حیات و زندگی خودمان کیفیت دهیم باید به سبک زندگی دقت کنیم. ما می‌خواهیم بهتر زندگی کنیم. بیشتر از این زندگی لذت ببریم. چه کنیم باید روی سبک زندگی سرمایه‌گذاری کنیم. سبک زندگی، نوع و کیفیت و سطح بهره از زندگی را مشخص می‌کند. آدم می‌تواند طوری زندگی کند که از زندگی کمترین بهره را ببرد. آدم می‌تواند طوری زندگی کند که از زندگی بیشترین بهره را ببرد». «در واقع سبک زندگی، مجموعه‌ی کنش‌هایی بر اساس الگوها و نشانه‌هایی است که از نهادهای مرجع گرفته شده است، و به جریان عادی زندگی روزمره تبدیل شده‌اند؛ کنش‌هایی که باز نماگر هویت‌های فردی، اجتماعی و گروهی هستند؛ از اینرو می‌توان گفت مطالعه سبک زندگی عبارت است از تلاش برای شناخت مجموعه‌ای منظمی از رفتارها یا الگوهای کنش که افراد آن را انتخاب کرده و کنششان در زندگی روزمره به واسطه آنها هدایت می‌شود» (فاضلی، ۱۳۸۲: ۱۲). مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) می‌فرماید: «حیا برای مرد فضیلت است، برای زن هم فضیلت است و این حیا مظاهری دارد؛ یکی از مظاهرش پوشش ظاهری است؛ یکی از مظاهرش معاشرت‌ها و مکالمات سخنورانه است که انسان در حرف زدن، در اظهار نظر کردن، در تبادل کلمات، حیا را ملاحظه کند» (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۲/۱۳) ایشان حجاب را «یک ضرورت شریعتی است؛ شریعت است؛ ضرورت شرعی است؛ یعنی هیچ تردیدی در وجوب حجاب وجود ندارد؛ این را همه باید بدانند. این که حالا خدشه کنند، شبهه کنند که آیا حجاب هست، لازم است، ضروری است، نه، جای خدشه و شبهه ندارد؛ یک واجب شرعی است که باید رعایت بشود» (بیانات امام

خامنه‌ای، ۱۴/۱۰/۱۴)؛ «حجاب یک حکم شرعی و یک مسئله‌ی قانونی است و در این زمینه باید در درجه‌ی اول، دستگاه‌های دولتی و حکومتی و مدیران آن‌ها مراقبت کنند تا بر اساس قانون عمل شود» (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۰۵/۳۰) «در مکتب اسلام، حفاظ و حجابی بین زن و مرد وجود دارد. این به معنای آن نیست که زنان، عالم جداگانه‌ای غیر از عالم مردان دارند؛ نه! زنان و مردان در جامعه و در محیط کار، با هم زندگی می‌کنند؛ همه جا با هم سر و کار دارند؛ مشکلات اجتماعی را با هم حل می‌کنند؛ جنگ را با هم اداره می‌کنند و کردند؛ خانواده را با هم اداره می‌کنند، و فرزندان را پرورش می‌دهند؛ اما آن حفاظ و حجاب در بیرون از محیط خانه و خانواده حتماً حفظ می‌شود. این، آن نکته‌ی اصلی در الگوسازی اسلامی است. اگر این نکته رعایت نشود، همان ابتدالی که امروز غرب دچار آن است، پیش می‌آید. اگر این نکته رعایت نشود، زن از پیشتازی در حرکت به سمت ارزش‌ها که در ایران اسلامی دیده شد، باز خواهد ماند» (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۰۸/۲۲) «مسئله بعد، اهمیت دادن به عفاف در زن است. هر حرکتی که برای دفاع از زنان انجام می‌گیرد، باید رکن اصلی آن رعایت عفاف زن باشد. همان طور که عرض کردم، در غرب به خاطر این که به این نکته توجه نشد؛ یعنی مسئله عفت زنان مورد اهتمام قرار نگرفت و به آن اعتنایی نکردند کار به این بی‌بند و باری‌ها کشید. نباید بگذارند عفت زن که مهم‌ترین عنصر برای شخصیت زن است مورد بی‌اعتنایی قرار گیرد. عفت در زن، وسیله‌ای برای تعالی و تکریم شخصیت زن در چشم دیگران، حتی در چشم خود مردان شهوتران و بی‌بندوبار است. عفت زن، مایه احترام و شخصیت اوست. این مسئله حجاب و محرم و نامحرم و نگاه کردن و نگاه نکردن، همه به خاطر این است که قضیه عفاف در این بین سالم نگه داشته شود. اسلام به مسئله عفاف زن اهمیت می‌دهد. البته عفاف مرد هم مهم است. عفاف مخصوص زنان نیست؛ مردان هم باید عقیف باشند. منتها چون در جامعه، مرد به خاطر قدرت جسمانی و برتری جسمانی، می‌تواند به زن ظلم کند و برخلاف تمایل زن رفتار نماید، روی عفت زن بیش‌تر تکیه و احتیاط شده است» (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۰۷/۳۰). همچنین حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) آموزه‌های ناب‌ی درباره حجاب در اختیار جامعه قرار داده و در بخشی از بیانات خود، با تبیین مفهوم حجاب، برداشت‌های نادرست را از آن جدا می‌نمایند: «اسلام می‌خواهد که رشد فکری و

علمی و اجتماعی و سیاسی بالاتر از همه فضیلتی و معنوی زنان به حدّ اعلیٰ برسد و وجودشان برای جامعه و خانواده بشری به عنوان یک عضو، حدّ اعلای فایده و ثمره را داشته باشد. همه تعالیم اسلام از جمله مسئله حجاب، بر این اساس است. مسئله حجاب به معنای منزوی کردن زن نیست. اگر کسی چنین برداشتی از حجاب داشته باشد، برداشتش کاملاً غلط و انحرافی است. مسئله حجاب به معنای جلوگیری از اختلاط و آمیزش بی قید و شرط زن و مرد در جامعه است. این اختلاط، به ضرر جامعه و به ضرر زن و مرد، و به خصوص به ضرر زن است.» (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۱۰/۲۶). «امنیت زیرساخت همه‌ی ابعاد زندگی یک جامعه است. ... از مسائل شخصی بگیرید، تا مسائل اجتماعی، تا مسائل عمومی، تا مسائل خارجی» (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۴۰۱/۰۷/۱۱) رهبر انقلاب اسلامی ضمن معرفی «امنیت» به عنوان زیرساخت هر پیشرفتی، ابعاد و عرصه‌های گوناگون و چگونگی تأمین آن در جامعه را مورد بحث و تبیین قرار داده‌اند. در این مطلب به مناسبت بیانات اخیر مقام معظم رهبری راجع به موضوع امنیت و اغتشاشات و ناامنی ایجاد شده توسط دشمنان، گزیده‌ای از بیانات درباره‌ی این موضوع بازخوانی می‌شود:

«یکی از بزرگترین نعمت‌های الهی - واجب‌تر از نان شب برای یک جامعه - اصلی‌ترین نیاز یک ملت - زیرساخت همه‌ی ابعاد زندگی یک جامعه - نیاز اساسی و زیرساخت پیشرفت - بدون امنیت، کار و تلاش ممکن نیست - احتیاج ملت به امنیت شهروندی در محیط زندگی - امنیت در برابر تهدید نیروهای خارجی - مقابله با ناامنی پدیدآمده از سوی اراذل و اوباش - امنیت روانی و مقابله با شایعه و دروغ، جزو حقوق عمومی مردم است - ناامنی سیاسی و فکری فرقی با ناامنی اشرار ندارد (بیانات امام خامنه‌ای)»^۱.

بنابراین در ترسیم چارچوب نظری تحقیق با توجه به نوآوری روشی دارای سه بعد و هر بعد دارای سه مولفه به شرح زیر می‌باشد:

الف) ابعاد ارتباط در سبک زندگی اسلامی

- بُعد ارکان ارتباط در سبک زندگی اسلامی

ارکان (ماهیت) به معنای مبنا و پایه است (دهخدا، ۱۳۷۳: ۲۱۸). دین مبین اسلام پایه و مبانی اساسی خاص خود را دارد، که در واقع جوهره تمام ادیان الهی گذشته می باشد، اسلام مانند همه ادیان الهی دارای سه حوزه عقاید، احکام و اخلاق است. منظور از مبانی پیش فرض‌های ما در موضوع و آن چیزهایی هستند است، که در طول مسیر انجام پژوهش ما را همراهی می کنند.

- بُعد انواع ارتباط در سبک زندگی اسلامی

گونه‌ها، جنس‌ها و نوع‌های گوناگون و اقسام آن است (همان منبع). در این جا منظور نوع ارتباطات انسان با خود، خدا، دیگران و محیط (طبیعت) است، که برگرفته از ابعاد چهارگانه ارتباط بیان شده در سطوح ذکر شده و بیانگر چگونگی رابط میان آنهاست.

- بُعد آثار ارتباط در سبک زندگی اسلامی

آن چه از ارتباط میان ارکان و انواع در سبک زندگی به دست می آید، به عبارت دیگر محصول این ارتباطات را آثار یا کارآیی گویند (حکمت آرا، ۱۴۰۱: ۱۴۱).

ب) مؤلفه ها

مؤلفه های بُعد ارکان ارتباط در سبک زندگی اسلامی

عفاف: عفاف در قرآن به معنای «حالت نفسانی که از غلبه شهوت باز دارد» آمده است. در بیان قرآن عقیف به شخصی اطلاق می شود که خود نگهدار و با مناعت باشد، طبق این معنا، عفاف در مفهوم عام خود عبارت از خوشتنداری در مقابل هر نوع تمایل افراطی می باشد. حضرت علی (ع) درباره عفت می فرماید: «الصبر علی شهوه عفه؛ عفت مقاومت در برابر شهوت هاست» (طبرسی، ۱۳۸۰: ۳۶۵).

حجاب: واژه حجاب در قرآن کریم هفت بار آمده و معنای آن چیزی است، که از هر جهت مانع دیده شدن چیز دیگر شود. بنابراین با بررسی مفهوم لغوی و اصطلاحی این واژه که در تمامی موارد قابل فهم است، پوشش و پوشیده بودن برای زنان و مردان مطرح شده است، البته لازم است بگوییم که حجاب، به معنای پوشش اسلامی، دارای دو بعد است. بعد اول (ایجابی) بر وجوب پوشش بدن تاکید دارد و بعد سلبی آن حرام بودن خودنمایی برای

نامحرمان است؛ و توامان این دو بعد است که حجاب اسلامی معنا پیدا می‌کند. در قرآن کریم آیات فراوانی راجع به حجاب آمده است که در صریح‌ترین آیه چنین آمده است که: «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ...». و به زنان با ایمان بگو چشم‌های خود را (از نگاه هوس آلود) فروگیرند، و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را -جز آن مقدار که نمایان است- آشکار نمایند و (اطراف) روسری‌های خود را بر سینه خود افکنند (تا گردن و سینه با آن پوشانده شود)، و زینت خود را آشکار نسازند مگر برای شوهرانشان، یا پدرانشان، یا پدر شوهرانشان، یا پسرانشان، یا پسران همسرانشان، یا برادرانشان، یا پسران برادرانشان، یا پسران خواهرانشان، یا زنان هم‌کیششان، یا بردگانشان [کنیزانشان]، یا افراد سفیه که تمایلی به زن ندارند، یا کودکانی که از امور جنسی مربوط به زنان آگاه نیستند؛ و هنگام راه رفتن پاهای خود را به زمین نزنند تا زینت پنهانشان دانسته شود (و صدای خلخال که برپا دارند به گوش رسد) و همگی بسوی خدا بازگردید ای مؤمنان، تا رستگار شوید! « (نور، ۳۱).

امنیت: امنیت از لحاظ لغوی مأخوذ از ریشه‌ی «امن» به زبان عربی است. امنیت از لحاظ لغوی مصدر جعلی می‌باشد و به معنای بی‌بیمی، ایمنی، در امان بودن و ایمن شدن است. امنیت دادن به معنای راحت و آسوده و بی‌بیم گردانیدن است. (دهخدا، ۱۳۷۲: ۲۸۹۴) «امنیت مثل هوا برای ایشان به طور مستمر لازم است.» (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۰۴/۲۵) در نگاه معظم له «اگر امنیت نباشد، بسیاری از خیرات جامعه، از آن جامعه، رخت خواهد بست» (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۷۸/۷/۱۷). این نعمت بزرگ الهی همه ابعاد و انواع امنیت، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، معنوی، فکری و روحی و روانی... و سطوح فردی، خانواده، اجتماع، را شامل می‌شود (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۷/۱۸).

مؤلفه های بُعد انواع ارتباط در سبک زندگی اسلامی

ارتباط با خدا و خود

در سبک زندگی لازم است، رابطه انسان و خدا مورد بررسی قرار بگیرد اولین گام در این مسیر شناخت خداوند است که حضرت علی(ع) فرمودند: «اول الدین معرفته» آغاز دین شناخت خداوند است، البته رابطه خودشناسی و خداشناسی که فرمودند: «من عرف نفسه فقد

عرف ربه» موضوعی است، که نباید از آن غافل شد. علی(ع) در مناجات مسجد کوفه فهرستی از روابط انسان و خدا ارائه داده است، که هر کدام از آن‌ها را می‌توان به عنوان یک اصل در سبک زندگی سعادت‌مندان مورد بحث قرار داد رابطه انسان با خدا رابطه عبد و مولی، خالق و مخلوق، مالک و مملوک، حاکم و رعیت، غنی و فقیر و غفار و مذنب است؛... و انبیاء را مأمور کرد، که با دستگیری انسان او را به سرمنزل مقصود برسانند؛... چون فرمودند: «الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون» پس شرط رسیدن به سعادت آن است، که انسان سبک زندگی خویش را در همه ابعاد فردی اجتماعی، سیاسی، اخلاقی و اعتقادی بر محور شریعت ابلاغی قرار داده و از آن تعدی و تجاوز ننماید (بحرینی، ۱۳۹۵: ۲۲۰).

ارتباط با دیگران

از جمله مسائلی که در اسلام بر آن عنایت زیادی شده مشی و حرکت کلی انسان در ارتباط با جامعه است، نوع نگاه و رابطه فرد با خود از یک طرف و با دیگران و جامعه از سوی دیگر است، روح فرهنگ اسلامی دوری از فردگرایی و تشویق به جمع‌گرایی می‌باشد که در آن مقوله‌های اجتماعی زیادی مثل کمک به دیگران، ایثار، انفاق و تعاون بسیار مورد تاکید قرار گرفته و در مقابل، مقوله‌هایی مثل خودخواهی، فردگرایی، خودمحوری و بی‌توجهی نسبت به سرنوشت دیگران که ناشی از تفکر مادی و غربی است، مورد نکوهش می‌باشد. فرهنگ اسلامی مروج روحیه جمع‌گرایی و مخالف با روحیه خودخواهی و فردگرایی است (بحرینی، ۱۳۹۵: ۲۲۰). پیامبر اکرم(ص) می‌فرماید: «کسی که صبح کند در حالی که اهتمام به امور مسلمانان نداشته باشد، مسلمان نیست» (کلینی، ۱۳۶۵: ۱۶۳).

ارتباط با طبیعت (محیط‌سازی)

خداوند متعال برای هدایت و رستگاری بشریت علاوه بر کتاب مقدس قرآن کریم، کتابی دیگر با عنوان کتاب طبیعت برای بشریت خلق نمود که با تأمل در آن می‌توان درس چگونگی ارتباط با محیط را فرا گرفت؛ چرا که ارتباط برونی انسان، تبیین‌کننده نوع رابطه‌ای است که فرد در ساختار معنویت اسلامی با محیط طبیعی و محیط زیست خود برقرار می‌کند. که اساس

این ارتباط جز با نگاه معنوی ثمره‌ای را به همراه نخواهد داشت. از این میان ارتباط با خانواده است که انسان‌ها پس از تشکیل خانواده می‌بایست بر اساس یک سبک زندگی خود را آغاز نمایند. در این سبک که پس از ازدواج شکل می‌گیرد اولین ارتباط و انتخاب روش زندگی نسبت شریک زندگی فرد شکل می‌گیرد، و سپس در صورت افزایش جمعیت خانواده فرزندان را هم شامل می‌گردد. سبک و روشی که اسلام در این رابط مطرح می‌نماید فقط منحصر به دین مبین اسلام است و نه دین و مسلک دیگری، از جمله این ارتباطها در زندگی ارتباط ایشان با خانواده‌های خود می‌باشد. جایگاه خانواده در تربیت و پرورش شخصیت انسان بسیار مهم و اساسی است، زیرا خدای متعال در قرآن کریم ازدواج و تشکیل خانواده را بسیار اهمیت داده، کانون خانواده به عنوان نخستین هسته‌ی اجتماعی در ساختار یک جامعه نقش اساسی دارد. کانون خانواده‌ها اگر مستحکم و به سامان و صالح باشند، آن جامعه صالح و اگر خانواده‌ها سست و نابسامان باشند جامعه به طور قطع، در معرض خطرهای گوناگون است (ادیانی، ۱۳۹۹: ۶۸، ۷۰).

شناخت و رعایت حقوق همسر

با توجه به آیات و روایات وارده در باب حقوق همسر، وظایف و مسئولیت‌هایی که شوهر نسبت به زن دارد را می‌توان به دو نوع وظایف تقسیم کرد؛ یک نوع آن وظایف و حقوقی است که اخلاقاً مرد باید آنها را نسبت به همسر خود رعایت کند، مانند این که در کارهای منزل به او کمک کند نسبت به او ترش رویی ننماید در هر موضوع کوچکی به او خرده نگیرد رعایت نظافت در زندگی زناشویی و این که اسباب آزار و اذیت او را فراهم نیاورد. نوع دیگر از وظایف شوهر آنهایی است که از نظر حقوقی، مرد موظف است که آنها را رعایت کند در غیر این صورت زن حق دارد که برای استیفا این حقوق به مراجع قانونی مراجعه نماید.^۱ رسول الله (صلی الله علیه و آله وسلم) محبت و عشق به همسر را که در کنار عشق به نماز می‌شمارد: «حب الی من دنیا کم ثلاث: الطیب و النساء، و قره عینی فی الصلوة» (نراقی، ۱۴۱۵: ۶۲) از دنیای شما سه چیز محبوب من است، عطر، همسر؛ اما آرامش و شادابی چشمان من در نماز است. زیباترین جمله در مورد محبت دو همسر به یکدیگر به ویژه مرد به زن از رسول الله (صلی الله علیه و آله وسلم) ابراز شده است، که از اعماق جان و فطرت خبر می‌دهد. بهترین سخنی که

^۱ <https://fa.wikifeqh.ir>

مرد می‌تواند به همسرش بگوید این است که من تو را دوست دارم و این از قلب زن تا ابد بیرون نمی‌رود (حرعاملی، ۱۴۱۴: ۱۰). در زندگی زناشویی، با وجود این که اصل بر مودت، صفا و ایثارگری است، اما این نیز نباید فراموش شود که میزان خواسته‌ها، توقعات و تلاش‌ها نمی‌تواند بی‌حساب و بر اساس سلیقه شخصی باشد. اگر بخواهید در زندگی زناشویی و در کنار همسر حقی برای خود متصور شوید، ناگزیر همان حق را برای همسران نیز در نظر بگیرید. بی‌شک، تا زمانی که شما حق همسر را ادا نکرده‌اید، نمی‌توان توقع داشته باشید تا او نیز حق شما را ادا نماید. شناخت حقوق متقابل و توجه به این حقیقت که اگر برای فردی حقی در نظر گرفته شود، برای طرف دیگر، مسئله تکلیف مطرح می‌گردد که ناچار می‌بایست به آن تکلیف عمل کند. اسلام برای هر یک از اعضای خانواده حقوق ویژه‌ای معین کرده است، که زن و شوهر حقوق و وظایفی را که در برابر یکدیگر دارند، مطالعه و بررسی کنند تا بتوانند در قبال همدیگر جایگاه نیکویی برگزینند.

ارتباط با فرزندان

خداوند فرزندان را زینت زندگی معرفی می‌کند به شرط این که والدین بتوانند با شناسایی استعدادهای فراوانی که خداوند در وجود آنان به ودیعه نهاده است، در تربیتشان جدیت و اهتمام بورزند. بنابراین انسان مؤمن و انقلابی باید بکوشد با فرزندان خود رابطه صمیمی و عاطفی داشته باشد، و در موقعیت‌های مناسب برای شناسایی مشکلات و نحوه برخورد صحیح با آنان به طور مستقیم یا غیر مستقیم آموزش دهد و سعی کند تا در راه هدایت آنان پدر و رفیق خوبی برای فرزندان باشد. سه شاخص اصلی وجود دارد که عبارتند از:

۱. رعایت آداب دینی و اسلامی؛
۲. رعایت حقوق تربیتی، آموزشی و اخلاقی؛
۳. رعایت حقوق عاطفی فرزندان (شبدینی، ۱۳۹۴: ۳۳۵).

مؤلفه‌های بُعد آثار ارتباط در سبک زندگی اسلامی

خودسازی

از آنجایی که برای شناخت ذات اقدس باری تعالی در گام نخست انسان‌ها نیازمند بهره‌گیری از علوم حضوری و حصولی می‌باشند و از طرفی این مهم نیز مستلزم شناخت وجود خود است، بنابراین می‌توان گفت به نوعی خداشناسی ریشه در خودشناسی آدمیان دارد. همچنین با

توجه به این که بعد شناخت فردی (ارتباط با خود) و بعد شناخت خداوند (ارتباط با خداوند) در ارتباط مستقیم قرار دارند می‌توان این دو بعد را ذیل خودسازی با هم بررسی نمود ((حکمت آرا، ۱۴۰۱: ۱۴۱-۱۴۳). حضرت علی (ع) فرمودند: «رحم الله امرء علم من این و فی این والی این. خدا رحمت کند مردی را که بداند از کجا آمده در کجا است و به کجا می‌رود.» با فضیلت ترین شناخت‌ها خودشناسی است و بزرگ‌ترین جهل، جهل به خویش است (آمدی، ۱۳۸۷: ۲۳۲). اگر انسانی خود را شناخت و به قابلیت‌های خود پی برد و راه به ثمر رساندن آن قابلیت‌ها را پیدا کرد می‌تواند برای رسیدن خویش به کمال برنامه‌ریزی کند در غیر این صورت تلاش‌های او در بیراهه است و دوری از مسیر ایجاد می‌کند و هر چه سرعت‌اش افزون شود از خواست‌های ذاتی خویش فاصله بیشتری پیدا می‌کند که امام صادق (ع) به این نکته اشاره نموده و می‌فرماید: «عمل کننده بدون آگاهی مانند کسی است، که در بی راهه حرکت می‌کند که سرعت حرکت بر او نمی‌افزاید مگر دوری از مقصد را» (کلینی، ۱۳۸۲: ۴۳). در جهان بینی توحیدی کمال مطلق خداست و کمال انسان در بندگی اوست. در این جهان بینی انسان کامل کسی است، که دل در گرو شریعت نهاده با تمسک به وحی و تبعیت از انبیای الهی به سمت مقصود حرکت کرده است، و در این رابطه اندیشمندان اسلامی به ویژه عرفا راه را از خاک تا خدا روشن نموده مراحل وصول به مقصود یعنی کمال نهایی را ترسیم کرده‌اند.

دگرسازی

از جمله مسائلی است که در اسلام بر آن عنایت زیادی شده مشی و حرکت کلی انسان در ارتباط با جامعه است، که در این بخش به مسائل مرتبط با آن پرداخته می‌شود، بدون شک ایدئولوژی و جهان بینی که سازنده انگیزه‌های درونی و طرز تلقی فرد و جامعه را سامان می‌دهد، ارزش‌ها و اعتقادات، شیوه‌های رفتار او را در انتخاب سبک زندگی شکل می‌دهد. یکی از عواملی که در روش زندگی مبتنی بر تفکر اسلامی در سطح یک جامعه مسلمان نقش اساسی دارد نوع نگاه و رابطه فرد با خود از یک طرف و با دیگران و جامعه از سوی دیگر است، روح فرهنگ اسلامی دوری از فردگرایی و تشویق به جمع‌گرایی می‌باشد که در آن مقوله‌های اجتماعی زیادی مثل کمک به دیگران، ایثار، انفاق و تعاون بسیار مورد تاکید قرار

گرفته و در مقابل، مقوله‌هایی مثل خودخواهی، فردگرایی، خودمحوری و بی‌توجهی نسبت به سرنوشت دیگران که ناشی از تفکر مادی و غربی است، مورد نکوهش می‌باشد. فرهنگ اسلامی مروج روحیه جمع‌گرایی و مخالف با روحیه خودخواهی و فردگرایی است (بحرینی، ۱۳۹۵: ۲۲۰). پیامبر اکرم (ص) می‌فرمایند: «کسی که صبح کند در حالی که اهتمام به امور مسلمانان نداشته باشد، مسلمان نیست (کلینی، ۱۳۶۵: ۱۶۳).

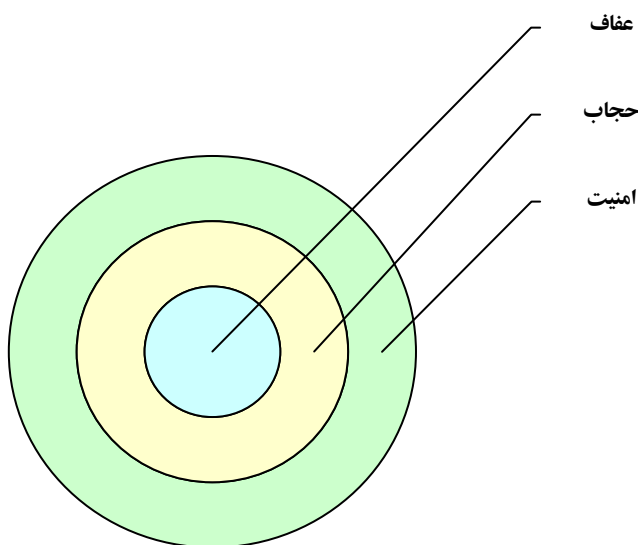
محیط‌سازی (جامعه‌سازی)

خداوند متعال برای هدایت و رستگار بشریت علاوه بر کتاب مقدس قرآن کریم، کتابی دیگر با عنوان کتاب طبیعت برای بشریت خلق نمود که با تأمل در آن می‌توان درس چگونگی ارتباط با محیط را فرا گرفت؛ چرا که ارتباط برونی انسان، تبیین‌کننده نوع رابطه‌ای است که فرد در ساختار معنویت اسلامی با محیط طبیعی و کار برقرار می‌کند. که اساس این ارتباط جز با نگاه معنوی ثمره‌ای را به همراه نخواهد داشت از جمله این که:

شکر نعمت که حضرت علی (ع): «شُكْرِ الْمُؤْمِنِ يَظْهَرُ فِي عَمَلِهِ وَ شُكْرِ الْمُتَأَنِّقِ لَا يَتَجَاوَزُ لِسَانِهِ» نوع شکرگزاری مؤمن در رفتارش نمایان است ولی شکرگزاری منافق از زبانش تجاوز نمی‌کند» (آمدی، ۱۳۸۷: ۲۷۹). نعمت‌های موجود را می‌توان: نعمت زندگی جمعی با مؤمنان، نعمت کسب مال حلال، نعمت تعالی بخشی به جامعه ایمانی، نعمت کمک کردن به استقلال جامعه ایمانی از دیگر جوامع، نعمت بهره‌مندی از دوستان فعال و سالم، نعمت آرامش محیطی، نعمت توانمند شدن در رفع نیاز دیگران، و ... برشمرد (رستگار، ۱۳۹۷: ۱۷۵).

ارتباط عفاف، حجاب و امنیت

(شکل شماره ۱- ارتباط عفاف، حجاب و امنیت)

عفاف و حجاب در اصل معنایی خود که منع و امتناع گفته می‌شود مشترکند. تفاوتی که بین منع و بازداری عفاف و حجاب است، تفاوت بین ظاهر و باطن این دو واژه است؛ عفت یک حالت درونی است و تأثیر ظاهر بر باطن و تأثیر باطن بر ظاهر، از ویژگی‌های عمومی انسان است؛ بدین ترتیب هر چه حجاب و پوشش ظاهری بیشتر و بهتر باشد، این نوع حجاب در تقویت و پرورش روحیه‌ی باطنی و درونی عفت، تأثیر بیشتری دارد؛ و بالعکس هر چه عفت درونی و باطنی بیشتر باشد باعث حجاب و پوشش ظاهری بیشتر و بهتر در مواجهه با نامحرم می‌گردد. عفاف حالتی درونی و نفسانی است که از شعله‌ور شدن هوا و هوس و پیشروی شهوت جلوگیری می‌کند، و در مقابل حجاب مانع ظاهری است که همچون صدف، گوهری گران‌سنگ را در آغوش خود حفظ می‌کند. و همچنین پوشش نشان عفاف است و عفت و حیا در قالب حجاب، خصلتی عفاف برای حجاب نشانه انسان بودن است. عفاف از ویژگی‌های درونی انسان نشأت می‌گیرد. از نظر استاد شهید مرتضی مطهری: «حجاب به شکل و قالب و نوع و چگونگی پوشش بر می‌گردد؛ تفاوت ظاهر و باطن یا روح و جسد و یا گوهر و صدف را می‌توان به عنوان تمثیل در این زمینه به کار برد. به گمان ما این‌ها دو

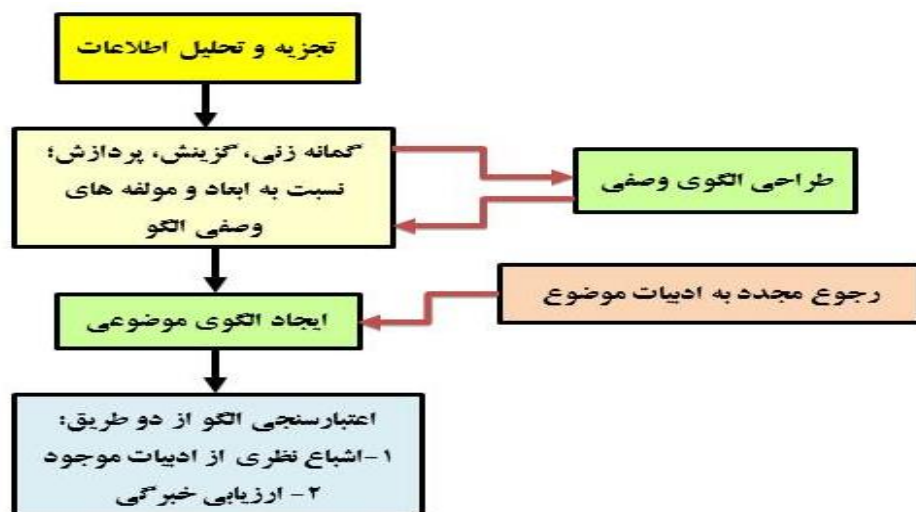
حقیقت هستند و میزان وابستگی این دو نیاز به استاد حجاب و پوشش را نشانه عفاف می‌داند و در تحلیل آیه ۵۹ سوره احزاب، که خداوند به پیامبر (ص) دستور می‌دهد که به همسران و دختران و زنان مؤمن فرمان دهید جلیب را (پارچه‌ای که تمام بدن را بپوشاند) به خود گیرند» چنین می‌نویسد که: «زن مسلمان چنان رفت و آمد کند که علایم وقار و عفاف از او هویدا باشد» (مطهری، ۱۳۷۷: ۱۷۷). در فهم ارتباط میان عفاف و حجاب با امنیت جلوه رفتاری زن یا مرد مسلمان مطرح است، که نشانه دینداری و عامل صیانت جامعه از ناامنی به حساب می‌آید، بنابراین داشتن پوشش مناسب نه تنها سبب امنیت خود فرد از آسیب‌های مختلف می‌شود، بلکه سبب تحکیم خانواد و افزایش امنیت فردی و اجتماعی می‌گردد. با تعبیری دیگر تاثیرگذار بودن مسئله عفاف و حجاب بر امنیت که مهم‌ترین نکاتی که در رابطه با آن باید مطرح کرد:

اول: وقتی یک زن با پوشش نامناسب در جامعه ظاهر می‌شود و همه زیبایی‌هایش را به دیگران عرضه می‌کند، توجه همه مردم به خصوص مردان را به خود جذب می‌کند و حیرت آنان را برمی‌انگیزد؛ این جلب توجه برای آن زن دردرساز و مشکل آفرین می‌شود که بارزترین نمونه آن مزاحمت‌هایی است، که مردان برای آن زن ایجاد می‌کنند و باعث صلب امنیت از آن زن و خانواده و اطرافیانش می‌شود. دوم: امنیت به معنی نرسیدن و ایمنی یکی از طبیعی‌ترین و ضروری‌ترین نیازهای بشری است، چگونگی پوشش یک زن نه تنها تعیین کننده‌ی میزان امنیت فردی و در خارج از منزلش است، بلکه می‌تواند تعیین کننده‌ی وضعیت امنیت اجتماعی در آینده باشد. بی‌اهمیتی به آن نیز هم برای زن و هم برای جامعه خطرناک و مشکل آفرین است. زیرا همین زن چه با حجاب و چه بی-حجاب بعدها کامل کننده یک مرد خواهد بود، و در آینده یک نسل را پرورش خواهد داد و مدیریت اصلی آن خانواده را در دست خواهد گرفت. حالا اگر این زن، یک زن مؤمنه باحجاب باشد، نسلی که پرورش می‌دهد نیز همین طور خواهد بود و در ادامه نسل پرورش یافته توسط این نسل نیز همین راه و روش را ادامه خواهند داد. اما اگر این زن یک زن بی‌حجاب باشد که به داشتن پوشش مناسب اهمیت نمی‌دهد، که اگر این طور باشد مطمئناً به دیگر مسائل خود اعم از مسائل دینی و اجتماعی و... نیز اهمیت نخواهد

داد، نسلی که توسط او پرورش یافته باشد نیز همین طور است، و در آینده این نسل جامعه را به تباهی خواهد کشید و امنیت آن جامعه را به خطر خواهد انداخت. خداوند در قرآن می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكِ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ عَفُورًا رَحِيمًا . ای پیامبر! به همسران و دخترانت و زنان مؤمنان بگو: «جلباب‌ها [روسری‌های بلند] خود را بر خویش فروافکنند، این کار برای اینکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند بهتر است؛ (و اگر تاکنون خطا و کوتاهی از آنها سر زده توبه کنند) خداوند همواره آمرزنده رحیم است» (احزاب، ۵۹). حضرت امام علی (ع) میزان امنیت زنان را بسته به میزان حجاب او دانسته و چنین می‌فرمایند: «به درستی که شدت حجاب برای حفظ آنان بهتر است» (نهج البلاغه، نامه 31). در نگاه معظم‌له امنیت در شکل اجتماعی به جمع و روابط بین افراد و وجوه زندگی مربوط می‌شود و در سطح امنیت فردی، اصالت با فرد است و امنیت و ناامنی با شاخص فرد سنجیده می‌شود. مرجع امنیت اجتماعی، هویت یا هویت‌ها است: «هر مجموعه‌ی انسانی به یک هویت جمعی احتیاج دارد و باید احساس اجتماع و بستگی و هویت جمعی کند. اهمیت این هویت جمعی به این است که هم در مقیاس ایرانی دارای بازده و تأثیر است، هم در مقیاس اسلامی چنین تأثیری دارد و هم در مقیاس جهانی مؤثر است» (بیانات امام خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۸/۱۲)

مدل مفهومی

(نمودار شماره ۱ - روند نمایه مدل مفهومی الگوی سبک زندگی مبتنی بر عفاف و حجاب)

برای دستیابی به الگوی مدنظر از روشی بهره گرفته، که قدرت تحلیل تکامل موضوع را در پی شناسایی ابعاد تکامل آفرین، مؤلفه‌های هر بعد و مرتبطسازی قاعده‌مند مؤلفه‌ها را دارد. اساس این روش این گونه است که بر اساس تحلیل پایه از سبک زندگی مبتنی بر عفاف و حجاب، یک الگوی پایه می‌رسیم، با این الگو پایه باید به سراغ عینیت‌ها رفته و الگوی مفهومی را به الگوی موضوعی تبدیل کنیم. برای ایجاد الگو (چه مفهومی و چه موضوعی)، گمانه‌زنی بر اساس الگوی پایه و با توجه به ادبیات موجود موضوع پژوهش انجام می‌گیرد. از آن جایی که مفاهیم اصلی این الگو را سه در سه بعد اصلی عفاف، حجاب و امنیت تشکیل می‌دهد، و هر کدام از این سه رکن در ارتباط با سه سطح (انواع) ارتباط با فرد، ارتباط با خانواده و در ارتباط با جامعه می‌توان آثار (نتایج) آن را ضرب در خودسازی، دگرسازی و محیط‌سازی شاهد باشیم، و نهایت حاصل ایجاد این ارتباط ۲۷ متغیر اولویت‌بندی شده است.

ماتریس (الگوی سبک زندگی مبتنی بر عفاف و حجاب)

امنیت			حجاب			عفاف			انواع آثار
در ارتباط با جامعه	در ارتباط با خانواده	در ارتباط با فرد	در ارتباط با جامعه	در ارتباط با خانواده	در ارتباط با فرد	در ارتباط با جامعه	در ارتباط با خانواده	در ارتباط با فرد	
امنیت اجتماعی برای خودسازی	امنیت خانوادگی برای خودسازی	امنیت فردی برای خودسازی	حجاب اجتماعی برای خودسازی	حجاب خانوادگی برای خودسازی	حجاب فردی برای خودسازی	عفاف اجتماعی برای خودسازی	عفاف خانوادگی برای خودسازی	عفاف فردی برای خودسازی	
امنیت اجتماعی برای دگرسازی	امنیت خانوادگی برای دگرسازی	امنیت فردی برای دگرسازی	حجاب اجتماعی برای دگرسازی	حجاب خانوادگی برای دگرسازی	حجاب فردی برای دگرسازی	عفاف اجتماعی برای دگرسازی	عفاف خانوادگی برای دگرسازی	عفاف فردی برای دگرسازی	
امنیت اجتماعی برای محیط سازی	امنیت خانوادگی برای محیط سازی	امنیت فردی برای محیط سازی	حجاب اجتماعی برای محیط سازی	حجاب خانوادگی برای محیط سازی	حجاب فردی برای محیط سازی	عفاف اجتماعی برای محیط سازی	عفاف خانوادگی برای محیط سازی	عفاف فردی برای محیط سازی	
									خودسازی
									دگرسازی
									محیط سازی (جامعه سازی)

(جدول شماره ۲- ماتریس الگوی سبک زندگی مبتنی بر عفاف و حجاب)

برازندگی الگو (اعتباریابی)

پس از انجام مطالعات بر اساس روش تحقیق تکاملی، ۳ بعد و ۹ مؤلفه و ۲۷ متغیر در

الگوی ماتریسی برای الگوی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر عفاف، حجاب و امنیت ثبت

گردید. در ادامه جهت حذف کلید واژه‌های مشترک و همچنین ویرایش در اختیار تعداد ۴۰ نفر از خبرگان پژوهش (که آمار توصیفی آن در جدول ادامه ثبت شده است) قرار گرفت. در گام دوم مجدداً شاخص‌های تایید شده، در ساختار یک پرسشنامه با طیف لیکرت ۵ تایی تقدیم خبرگان پژوهش شد تا نوع ارتباط ساختاری و دسته‌بندی آن‌ها در قالب بعد و مؤلفه تعیین شود.

فراوانی	سابقه مسئولیت اجتماعی مرتبط	فراوانی	سمت	فراوانی	مدرک تحصیلی
۲۴	۲۵-۲۰	۱۶	مدیر راهبردی	۱۷	دکتر - سطح ۴ حوزوی
۱۲	۳۰-۲۵	۱۵	مدیر اجرایی	۲۳	کارشناسی ارشد - سطح ۳ حوزه
۴	بیشتر از ۳۰	۹	کارشناس و تحلیلگر ارشد	-	-

(جدول شماره ۳- اطلاعات خبرگان پژوهش)

پس از انجام تحلیل عاملی اکتشافی خروجی آزمون بارتلت با سطح معناداری (۰,۰۰۰) مشاهده شد که نشان داد ارتباط معناداری میان متغیرهای مورد نظر وجود داشته و داده‌های آماری برای تحلیل عاملی مناسب است. همچنین با توجه به خروجی آزمون χ^2 (۰,۷۵۴) حجم آماری پرسش شوندگان به تعداد ۳۰ نفر، قابل پذیرش می‌باشد. مقادیر ویژه اولیه عامل‌ها نشان داد شده می‌تواند ۹ عامل کلی را اندازه‌گیری کند که ۷۹,۵۸۷ درصد از مجموع واریانس عوامل را به خود اختصاص داده است. درایه‌های بدست آمده بر روی قطر اصلی ماتریس همبستگی ضد، نشان داد همبستگی مناسبی میان عامل‌های تعیین شده برقرار است. با توجه به مناسب بودن ابهام مورد نظر جهت تحلیل عاملی، به منظور پاسخ به این پرسش که «کدام

متغیرها، کدام عوامل را اندازه گیری می کنند؟» ساختار نهایی عامل های اصلی پژوهش، با استفاده از ماتریس مولفه های چرخش یافته در زیر تعیین شد.

میانگین درایه های ماتریس چرخش یافته	دسته بندی عامل های سوم	میانگین درایه های ماتریس چرخش یافته	دسته بندی عامل های دوم	میانگین درایه های ماتریس چرخش یافته	دسته بندی عامل های اول
☞ ۵۵۱	→ ۱۴	☞ ۶۶۱	→ ۳	☞ ۶۸۲	→ ۷
☞ ۳۹۹	→ ۹	☞ ۵۹۷	→ ۱۱	☞ ۷۴۱	→ ۶
☞ ۷۷۲	→ ۱	☞ ۵۶۲	→ ۵	☞ ۶۱۴	→ ۱۰

(جدول شماره ۴- ابعاد سبک زندگی)

با توجه خروجی نتایج ماتریس چرخش یافته، تعداد ۹ دسته بندی برای شاخصه های پژوهش احصاء شد، که پس از بررسی مجدد درایه های بدست آمده بر روی قطر اصلی ماتریس همبستگی ضد تصویر و درایه های ماتریس چرخش یافته برای این ۹ عامل، تعداد ۳ دسته بندی نهایی برای تعیین ابعاد پژوهش استخراج شد. لذا عامل های تایید شده پس از دسته بندی و تعریف واژگان آن در ساختار یک الگو به صورت شکل زیر، تشکیل شد. پس از بررسی اولیه گویه ها طیف پاسخگویی خبرگان به صورت جدول حاصل شد. نتایج اولیه نشان داد که ساختار مؤلفه های تایید شده و ارتباط عامل ها به صورت کامل از سوی خبرگان مورد تایید است.

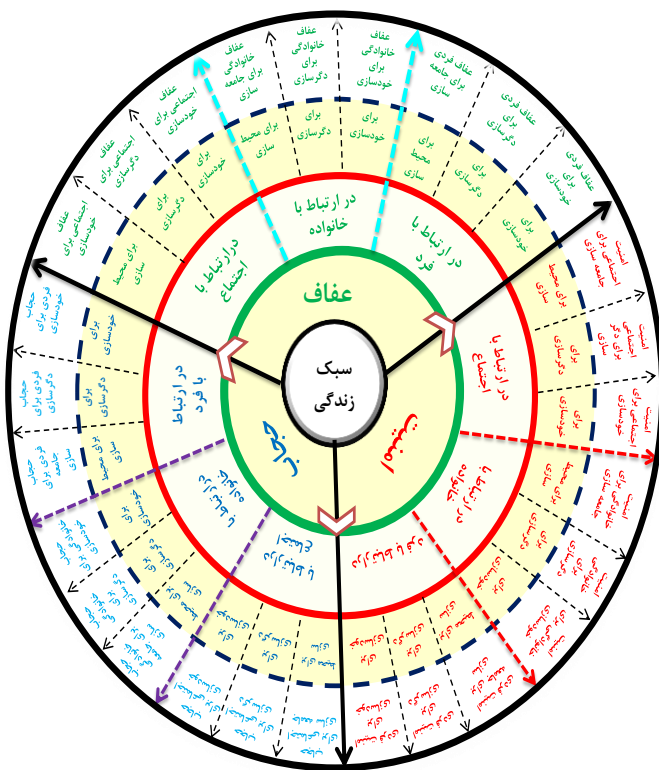
	خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم
	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد
☞	☐	☐	☐	☐	☐
☞	☐	☐	☐	☐	☐
☞	☐	☐	☐	☐	☐
☞	☐	☐	☐	☐	☐
☞	☐	☐	☐	☐	☐
	۲۲	۱۸			
	۲۵	۱۵			
	۲۶	۱۴			
	۲۳	۱۷			
	۲۷	۱۳			

				۱۸	۲۲
				۱۴	۲۶
				۱۴	۲۶
				۱۲	۲۸

(جدول شماره ۵- طیف پاسخگویی خبرگان به شاخص‌های پرسشنامه)

آمارهای توصیفی میانگین، انحراف معیار و میانگین خطا بررسی شد. بررسی اولیه داده‌ها در جدول زیر نشان داد که تمامی مولفه‌های پژوهش، رضایت‌مندی بیش از ۸۹٪ جامعه خبرگی را به خود اختصاص داده است. به منظور تایید این فرضیه از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. برای تایید نهایی و روایی الگو ترسیم شده از آزمون روایی همگرایی در نرم افزار SmartPls استفاده شد. پس از ثبت داده‌های پرسشنامه در نرم‌افزار، بارهای متغیری λ_i و همچنین خطای اندازه‌گیری ϵ_i ، مولفه‌های AVE و CR تعیین شد. با توجه به این که $CR > 0.7$ و $AVE > 0.5$ ، روایی پرسش‌نامه مورد تایید می‌باشد. همچنین به منظور تایید پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که با توجه به خروجی داده‌ها، پایایی آن نیز مورد تایید می‌باشد. این نتایج در جدول ذیل قابل مشاهده می‌باشد.

الگوی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر عفاف و حجاب

(شکل ۲- الگوی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر عفاف و حجاب)

نتیجه گیری

نتایج حاصل از این پژوهش علاوه بر کشف یک الگو، ابعاد و مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی مبتنی بر عفاف و حجاب مؤثر در امنیت‌سازی سیاسی کشور به عنوان مؤلفه‌های فرهنگی که در برداشتی از منظومه فکری مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) ذیل آن با اشاره به دو بعد زیر تعریف می‌گردد:

الف) بواطن فرهنگ: که در این جا منظور عفاف است. در عمق و نهان فطرت آدمی در سبک زندگی‌اش همراه با حیا نهفته است.

ب) ظواهر فرهنگ: می توان حجاب (پوشش اسلامی) را به عنوان نماد (ظاهر) فرهنگ اسلامی که در جامعه که باید متبلور باشد، در نظر گرفت.

اساس این الگو چنین است که عفاف و حجاب ابتدا باید در فرد که مرحله اول و متقدم از سایر مرحله ها در سبک زندگی است؛ در این مرحله از خودسازی ایشان آغاز می شود و سپس در مرحله دوم به دیگران (خانواده-جامعه) برای دگرسازی منتقل شود. در مرحله نهایی محیط (کشور) ساخته شود؛ مفاهیم اصلی الگوی سبک زندگی مبتنی بر عفاف و حجاب را سه رکن اصلی عفاف، حجاب و امنیت تشکیل می دهند. هر کدام از این سه رکن در سه سطح ارتباط با فرد، ارتباط با خانواده و ارتباط با اجتماع، و آثار آنها که خودسازی، دگرسازی و محیط سازی (جامعه سازی) حاصل می شود. در نهایت با ایجاد ارتباطها میان ابعاد متغیرهای اولویت بندی شده در سبک زندگی اسلامی حاصل می شود. بنابراین با رعایت دو مولفه معنوی (عفاف و حجاب) امنیت سازی در سبک زندگی اسلامی محقق و درهای نفوذ فرهنگی دشمن در فرد، خانواده و جامعه بسته خواهد شد؛ همچنین هر میزان دشمن تلاش نماید تا با روشهای گوناگون افراد را برای ضربه زدن به اصل نظام منحرف نماید ولی از آن جایی که ارتباط میان این ابعاد و سطوح در سبک زندگی اسلامی به ترتیب تقدم و تأخر در لایه های فردی، خانوادگی و اجتماعی به درستی جانمایی شده اند کشور از تهدیدها و آسیب های جدی دشمنان در امان خواهد ماند.

پیشنهادها

در راستای سیاستگذاری های فرهنگ عفاف و حجاب در کشور برای رقم خوردن امنیت فردی، خانوادگی و اجتماعی موارد زیر پیشنهاد می گردد:

- سیاستگذاری‌های فرهنگی و اجتماعی و اصلاح قانون در راستای فرهنگ عفاف و حجاب در جامعه با توجه به جنگ شناختی که باعث به وجود آمدن هنجارشکنی در عرصه فرهنگی (عفاف و حجاب) مجدد بازطراحی گردد.
- آموزش‌های لازم در این راستا برای لایه فردی این الگو در اختیار والدین قرار گیرد.
- تلاش همه‌جانبه دولت به منظور ارتقاء مهارت والدین با طراحی برنامه‌های رسانه‌ای سودمند برای خانواده‌ها که در این الگو محل تربیت و عبور از مرحله فردی می باشد، به منظور تقویت غیرت و مسئولیت والدین، تقویت روحیه اطاعت‌پذیری فرزندان از والدین و بالا بردن توان والدین مبنی بر تربیت عقیفانه و محجب فرزندان خود می‌تواند مؤثر واقع شود.
- برای مبارزه با ناامنی، ابتدال و هرزگی‌های برخی هنجارشکنان بی حجاب و بدون عفت که در اجتماع محل نظام هستند به منظور امنیت سازی به طور جدی با آنان برخورد قانونی گردد.

منابع

- قرآن کریم.
- نهج البلاغه. (۱۳۷۹). ترجمه محمد دشتی، چاپ اول، قم، مشهور.
- ابن منظور، محمدبن مکرّم (۱۴۱۴ه.ق). لسان العرب، تصحیح جمال الدین میردامادی، جلد ۱، دارالفکر، بیروت، دارصادر.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۲). امنیت اجتماعی شده، رویکرد اسلامی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- افتخاری، اصغر، و نهازی، غلامحسین (۱۳۸۹). امنیت عمومی در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری. فصلنامه دانش انتظامی، ۱۲، ۷-۴۹.
- بحرینی، محمدحسین (۱۳۹۵). سبک زندگی سعادت آمیز از دیدگاه قرآن و عترت (ع)، مطالعه گروهی دانشگاه عالی دفاع ملی.

- پیروزمند، علیرضا (۱۳۹۴). فرآیند و نمونه‌های از مدل سازی، علی خانی محمدحسین، جهانبخش عباس، قم، فرهنگستان علوم اسلامی.
- توسلی، غلام عباس (۱۳۶۹) نظریه‌های جامعه شناسی، تهران، سمت.
- حرعاملی، محمدحسن (۱۴۱۴.ه.ق)، وسائل الشیعه، ج ۱۴، تحقیق موسسه ال بیت، قم، انتشارات مهر.
- حکمت آرا، محمد کریم (۱۴۰۱). طراحی سبک زندگی حرفه‌ای پلیس‌های تخصصی فراجا، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- حمیدی‌زاده، محمدرضا (۱۳۸۶). برنامه‌ریزی استراتژیک، تهران، انتشارات سمت.
- حاجی حسین‌نژاد، غلامرضا (۱۳۸۸). اخلاق حرفه‌ای و تعاملات ارتباطی پلیس با جامعه، علی محبی، سیدرضا بلاغت، تهران، فصلنامه علمی پژوهشی انتظام اجتماعی، شماره ۱.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳). «لغت‌نامه دهخدا»، جلد ۱ و ۱۴، تهران.
- دهقان نیری، ناهید، جلالی نیا، احمدی، علی (۱۳۸۳) نظریه پردازی و نظریه‌های پرستاری، تهران، نشر بشری.
- رستگار، عباسعلی (۱۳۹۷)، معنویت در سازمان با رویکرد اسلامی، علیرضا نوبری، تهران، سازمان عقیدتی سیاسی فراجا.
- شریعتی، سارا (۱۳۹۱). فکوهی، ناصر، خوانش بوردیو در ایران، تهران، انسانشناسی و فرهنگ.
- طبرسی، ابوعلی الفضل بن الحسن (۱۳۸۰)، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ترجمه علیرضا کرمی، چاپ اول، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- عسگری، محمود (۱۳۸۲). امنیت و امنیت پژوهی، فصلنامه مطالعات دفاعی و امنیتی ۳۶ و ۳۷، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، سال دهم، پاییز و زمستان.
- عمید، حسن (۱۳۶۰). فرهنگ فارسی عمید، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- فاضلی، محمد. (۱۳۸۲). مصرف و سبک زندگی، صبح صادق.

- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۶۵). الکافی، جلد ۲، تهران، دارالکتب اسلامیه.
- کاویانی، محمد (۱۳۹۱). سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- کریمی خوشحال، علی (۱۳۹۹). سبک زندگی اسلامی، قم، انتشارات زمزم هدایت.
- کاظمی سهلوانی، حسن (۱۳۹۲) عفاف و حجاب و نقش آنها در امنیت اجتماعی از منظر قرآن، فصلنامه قرآنی کوثر، تابستان، سال ۱۳، شماره ۴۶، ۱۴۹-۱۵۹.
- معین، محمد (۱۳۸۷). فرهنگ معین، جلد ۱، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۷). مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی، تهران، فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات فرهنگی، شماره ۱.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۷). مساله حجاب، چاپ چهل نهم، قم، صدرا.
- نائینی، علی محمد (۱۳۸۹). درآمدی بر ماهیت شناسی جنگ نرم، فصلنامه راهبرد دفاعی سال هشتم، شماره ۲۸.
- نقشه مهندسی فرهنگی کشور (۱۳۹۲). دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی کشور.
- نراقی، احمد (۱۴۱۵ق)، مستند الشیعه، ج ۱، قم: موسسه آل البیت.

منابع اینترنتی

- بیانات و سخنرانی‌های حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) قابل مشاهده در khamenei.ir
- بهمنی، زینب (۱۴۰۲). حجاب به مثابه امر سیاسی واجب، قابل مشاهده در

<https://atna.atu.ac.ir/fa/news>